

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ І МУЗЕЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Кафедра туристичного бізнесу

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему:

**«ТЕМНИЙ» ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

здобувача вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня

зі спеціальності 242 «Туризм»

освітньо-професійної програми «Туризмознавство»

МАЛЮТІНОЇ ЮЛІЇ МИХАЙЛІВНИ

Допущено до захисту: БОЖКО ЛЮБОВ

Завідувач кафедри, доктор культурології, доцент ДМИТРІВНА

Науковий керівник: ШУМЛЯНСЬКА НАТАЛІЯ

Кандидат наук з соціальних комунікацій ВОЛОДИМИРІВНА

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ «ТЕМНОГО» ТУРИЗМУ	5
1.1 Історія та поняття темного туризму	5
1.2 Ресурси та вікова аудиторія темного туризму	8
1.3 Особливості та рекомендації розвитку темного туризму	13
Висновки до РОЗДІЛУ 1	17
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕМНОГО ТУРИЗМУ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ	18
2.1 «Темний» туризму у світі та його перспективи розвитку	18
2.2 «Темний» туризм в Україні та його перспективи	21
Висновки до РОЗДІЛУ 2	28
РОЗДІЛ 3. ПІЗНАВАЛЬНИЙ БЛАГОДІЙНИЙ ТУР «МІСТИЧНА ЧЕХІЯ»	29
3.1 Теоретичне обґрунтування благодійного пізнавального туру «Містична Чехія» для українських туристів	29
3.2 Технологічна карта та програма благодійного туру «Містична Чехія» для українських туристів	33
3.3 SWOT-аналіз та методичні рекомендації туру «Містична Чехія»	41
Висновки до РОЗДІЛУ 3	44
ВИСНОВКИ	46
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	55
Додаток А. Маршрут туру «Містична Чехія»	55
Додаток Б. Пам'ятки туру «Містична Чехія»	56
Додаток В. Готелі туру «Містична Чехія»	61

ВСТУП

В сучасному світі туризм є невід'ємною частиною кожної людини. Щодня мільйони туристів відвідують різні країни та відкривають для себе щось нове. Це допомагає їм розвиватися та пізнавати світ з різних боків.

Туристична індустрія набула великого попиту, завдяки чому туристичний продукт стали створювати для різних груп людей та їх потреб. Почали відкриватись нові види туризму, що заохочували велику аудиторію приєднатись до масових подорожей. Для однієї частини людей – це бізнес, тобто діловий туризм, для другої - відпочинок, рекреація, а комусь подобається спортивний туризм та багато активностей. І це тільки маленька частина цієї сфери життя, що не може не надихати[56].

«Темний» туризм – це один із різновидів туризму, який чіпляє людей своєю загадковістю і історією, від якої по шкірі мурахи. Це обумовлюється тим, що багатьом відвідувачам подобаються захоплюючі видовища і теми, які можуть їх налякати і викликати відчуття та емоції, навіть якщо сумні. Це відбувається через те, що у повсякденному житті люди звикають до буденності, і їх складно здивувати, тому вони і намагаються розважитись усіма способами[4].

Термін «темний» туризм був введений в научній діяльності ще у 1996 році працівниками факультету гостинності, туризму та менеджменту дозвілля Каледонського університету Джоном Ленноном та Малькольмом Фолі, поняття «танатотуризм» того ж року вперше запропонував професор туристичного маркетингу Стратклайдського університету А. В. Сітон[1].

Мета дослідження – охарактеризувати та визначити напрями розвитку «темного» туризму та розробити туристичний продукт.

Об'єкт дослідження – «темний» туризм у світі та в Україні.

Предмет дослідження – напрями розвитку «темного» туризму у світі та Україні.

Завдання кваліфікаційної роботи:

1. Дослідити історію та сутність «темного» туризму;
2. Визначити особливості «темного» туризму, його типи та форми;
3. Висвітлити ресурси «темного» туризму;
4. Проаналізувати «темний» туризм у світі;
5. Дослідити «темний» туризм в Україні;
6. Розробити тур «Містична Чехія» для українських туристів;
7. Технологічна карта та програма благодійного туру «Містична Чехія» для українських туристів;
8. SWOT-аналіз впровадження та методичні рекомендації благодійного пізнавального туру «Містична Чехія».

Методи дослідження –аналіз літературних джерел, метод теоретичного аналізу, класифікація, синтез та метод узагальнення.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що в ньому зроблено аналіз інформаційних джерел та охарактеризовано пам'ятки, які є таємничими та похмурими, що заохочує велику аудиторію для відвідування.

Практичний сенс роботи полягає в узагальненні досвіду створення благодійного пізнавального туру «Містична Чехія», в країні, яка має велику кількість стародавніх пам'яток, що мають дуже цікаву трагічну історію і цим ваблять туристів. Кошти, які будуть зібрані під час цього туру підуть на допомогу українцям, які постраждали у війні.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків; містить 62 сторінок тексту. Список джерел включає 61 найменувань літератури, 61 електронних публікацій. Обсяг вступу звичайно не перевищує 5-7% обсягу рукопису.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТЕМНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Історія та поняття темного туризму

«Темний» туризм виник у другій половині ХХ століття і був пов'язаний зі зростанням інтересу до історії, культури та пам'яток, пов'язаних з трагічними подіями. У 1950-х роках популярним став туризм до бойових полів Європейської війни та місць, пов'язаних з її наслідками, наприклад, катакомби Парижа.

Протягом 1970-х років «темний» туризм почав набувати більш глобального значення, адже люди стали більше цікавитися історією і культурою та стали ширше подорожувати. Через те, що більшість місць темного туризму пов'язані з трагічними подіями, він також став відображати темну сторону людської історії та злочинів, таких як нацистські концентраційні табори, терористичні акти та геноцид.

З 1980-х років «темний» туризм став значніше впливати на туристичну індустрію, особливо на ті місця, які пов'язані з трагічними подіями, такі як пам'ятники та музеї. У 1990-х роках після Радянського Союзу зникло багато заборон на відвідування раніше засекречених місць, що відкрило нові можливості для «темного» туризму, який ще називають «похмурим», «чорним», «скорботним» і «танатотуризмом»[2].

Формування темного туризму можна розглядати як процес, який складається з декількох етапів:

1. Етап народження: «темний» туризм як такий виник у ХХ столітті, проте його корені можна відслідкувати ще в середньовічні часи, коли паломники подорожували до святих місць і реліквій. Протягом ХХ століття з'явилися перші музеї Голокосту, меморіальні комплекси та інші пам'ятки, які привертали до себе увагу туристів.
2. Етап розвитку: з поширенням інформаційних технологій та зростанням туристичної індустрії «темний» туризм став більш доступним для

відвідування. У цей час з'являються нові музеї, пам'ятки та інші місця, пов'язані з трагічними подіями.

3. Етап комерціалізації: зростання попиту на «темний» туризм призвело до його комерціалізації. У цей час з'являються туристичні агентства, які спеціалізуються на організації подорожей до місць, пов'язаних з трагічними подіями. Крім того, туристичні компанії використовують цей вид туризму для збільшення прибутків.
4. Етап рефлексії: у зв'язку зі зростанням популярності темного туризму з'явилися обговорення та дискусії щодо його етики та наслідків.

Сьогодні «темний» туризм є популярним видом туризму. Такі місця, як Помпеї, Освенцим, Хіросіма та інші, щороку приваблюють тисячі туристів з усього світу. Люди більше не хочуть пасивно подорожувати і відпочивати, і як наслідок, виробники туристичних продуктів пропонують активний відпочинок з безліччю захоплюючих атракцій. Завдяки чому, екстремальні та нетрадиційні види туризму набувають все більшої популярності серед туристів. Одним з таких видів туризму є «темний» туризм. Тому розробка теоретичних і практичних засад темного туризму є важливою перспективою для всесвітньої науки [1].

«Темний» туризм – це форма туризму, пов'язана з відвідуванням місць, пов'язаних із трагічними історичними подіями, такими як місця лих, катастроф, бойових дій, страт, в'язниць та місць злочинів. Такий туризм часто супроводжується відвідуванням пам'яток, музеїв та інших місць, присвячених цим подіям.

«Похмурий» туризм може викликати суперечки та дебати про те, чи це є поважною пам'яткою жертвам чи формою експлуатації трагедії. Однак багато людей вважають, що такий туризм може допомогти зберегти історичну пам'ять і запобігти повторенню подібних подій у майбутньому.

Цей напрямок у туристичній галузі може мати різні мотивації – від історичної освіти і пам'яті до вивчення наслідків насильства та катаклізмів або задоволення цікавості у туристів.

Крім того, «темний» туризм може мати економічне значення для регіонів, які страждали від трагедій. Наприклад, багато людей відвідують Аушвіц, щоб вшанувати пам'ять жертв Голокосту, і це є одним із головних туристичних напрямків у Польщі.

Загалом «темний» туризм може бути корисним для збереження історичної пам'яті та допомогти людям краще зрозуміти та поважати минуле. Проте, такий туризм також має бути здійснений з повагою до жертв та з турботою за збереження їхньої пам'яті та повагою до місця, де сталася трагічна подія[3].

«Темний» туризм складається з різних складових, які можуть змінюватися в залежності від конкретного виду темного туризму. Деякі з основних складових темного туризму включають:

1. Історію – «темний» туризм пов'язаний з історичними подіями, трагедіями та катастрофами, що сталися в минулому. Історія може бути викладена в музеях, меморіальних комплексах, на пам'ятниках, в експозиціях тощо.
2. Емоції – «темний» туризм може викликати різні емоції, такі як жаль, страх, захоплення, вдумливість. Ці емоції можуть бути спричинені свідомістю про те, що сталося на даному місці, або залежати від нашої особистої пам'яті або інтересу до конкретної історичної події.
3. Етику – «темний» туризм може породжувати етичні питання про те, що можна демонструвати та як це можна зробити. При організації темного туризму важливо дотримуватися етичних норм та враховувати рівень комфорту відвідувачів.
4. Безпеку – «темний» туризм може пов'язуватися з певним рівнем ризику та безпеки, наприклад, в забруднених місцях або під час експедицій до віддалених місць. При організації «темного» туризму необхідно враховувати рівень безпеки та підготувати відвідувачів до можливих ризиків.

5. Медичні та наукові аспекти – деякі форми «темного» туризму можуть бути пов'язані з науковими дослідженнями, такими як археологічні розкопки або медичні дослідження.
6. Духовність та релігійність – «темний» туризм може бути пов'язаний з духовністю та релігійністю, такими як паломництва до святих місць або місць, пов'язаних з міфами та легендами.
7. Етнічність та соціальні аспекти – деякі форми «темного» туризму можуть бути пов'язані з етнічними або соціальними групами, такими як відвідування індігенних народів або місць, пов'язаних з соціальними проблемами[59].

1.2 Ресурси та вікова аудиторія темного туризму

Ресурси у «темному» туризмі – це матеріали та елементи, які створюють підґрунтя для розвитку «темного» туризму, і включають в себе природні, культурні, історичні та інші види ресурсів, які можуть бути використані для приваблення туристів.

Природні ресурси можуть включати в себе географічні особливості, такі як гірські хребти, печери, річки та озера, які можуть бути пов'язані з трагічними подіями. Наприклад, Долина смерті в США стала популярним об'єктом «темного» туризму завдяки своїй підвищеній смертності через небезпечні умови в цій області[53].

Культурні та історичні ресурси включають в себе місцеву культуру та історію. Наприклад, об'єкти «темного» туризму можуть бути пов'язані з війнами, геноцидами, злочинами проти людства та іншими трагічними подіями, такими як концентраційні табори, музеї Холокосту, музеї війни, пам'ятники та інші місця, пов'язані з трагічними подіями[26].

Крім того, інфраструктура, яка підтримує «темний» туризм, також є ресурсом. Наприклад, музеї, пам'ятники, готелі та інші заклади, які

пропонують тематичні екскурсії та інші послуги для відвідувачів об'єктів темного туризму, є важливим ресурсом для розвитку цієї форми туризму[2].

«Темний» туризм можна класифікувати на різні види в залежності від теми чи об'єкта, з яким пов'язане туристичне відвідування. Основні види «темного»туризму представлені в Табл.1[1].

Таблиця 1

Основні типи темного туризму

Вид	Місце
Війни та конфлікти	<p>Бойові поля, музеї та меморіали війни, місця пам'яті війни, такі як фортечні споруди, окопи, масові поховання.</p> <p>Приклади: Меморіал Холокосту в Освенцимі, Польща – це музей, який знаходиться на місці колишнього концтабору смерті. Це місце де понад мільйон євреїв, циганів, політичних в'язнів та інших, були вбиті під час Другої світової війни[20];</p> <p>Музей війни у В'єтнамі в Ханой – це музей, який розповідає про війну від імені В'єтнаму. Музей містить експонати, пов'язані з війною, такі як техніка та зброя, а також інформацію про жертви та наслідки війни для населення[60];</p> <p>Музей Берлінського муру в Берліні, Німеччина – це музей, який розповідає про Берлінський мур та його вплив на населення міста. Музей містить експонати та інформацію про жертви та наслідки мурів[37].</p>
Трагедії та катастрофи	<p>Місця авіакатастроф, пам'ятні місця землетрусів, терактів, затоплень; радіаційні катастрофи, хімічні аварії.</p> <p>Приклади: Меморіал Чорнобильської трагедії в Україні – це меморіальний комплекс, що був заснований на місці вибуху на Чорнобильській АЕС. Меморіал включає в себе пам'ятник жертвам та музей, який розповідає про події трагедії та наслідки для людей і довкілля[25];</p> <p>Музей Титаніку в США – це музей, який присвячений Титаніку, затонувшому лайнеру в</p>

	<p>1912 році. Музей містить експонати, пов'язані з кораблем, такі як речі пасажирів, моделі корабля, фотографії та інформацію про катастрофу[39].</p> <p>Меморіал 11 вересня в Нью-Йорку, США – це меморіальний комплекс, що був заснований на місці башт-близнюків, зруйнованих під час терористичних атак у 2001 році. Меморіал включає в себе дві площі, які відображають місця, де колись стояли башти, а також музей, який розповідає про трагедію[34];</p> <p>Музей Аушвіц-Біркенау в Польщі – це музей, що знаходиться на місці колишнього концтабору смерті. Музей містить експонати та інформацію про жертви табору, які були вбиті під час Другої світової війни.</p>
Злочини проти людства	<p>Концентраційні табори, музеї геноциду, в'язниці, музеї езекуції, місця виконання смертельних вироків.</p> <p>Приклади: Музей Холокосту Юденплац в Будапешті, Угорщина - це музей, який знаходиться на місці колишнього гетто, де угорські євреї були утримувані перед транспортуванням до концтаборів під час Другої світової війни. Музей містить експонати та інформацію про життя єврейської спільноти в Угорщині під час війни та їх вбивство під час Голокосту[9];</p> <p>Музей Геноциду в Камбоджі – це музей, який знаходиться на місці колишнього табору Красних Кхмерів, де були вбиті більше двох мільйонів людей. Музей містить експонати та інформацію про трагічну історію Камбоджі під час правління Красних Кхмерів[18];</p> <p>Палац Шонбрунн в Австрії – це колишній палац, який був використаний нацистським режимом в якості офісу для планування нацистської окупації країн у Центральній та Східній Європі під час Другої світової війни. Сьогодні в палаці знаходиться музей “Відновлення прав людини”, який присвячений жертвам нацизму та відновленню прав людини. Музей містить експонати, які розповідають про життя людей, які</p>

	<p>постраждали від нацистського режиму, та про боротьбу за відновлення прав людини[46];</p> <p>Берлінська стіна в Німеччині – це рештки стіни, яка розділяла за часів поділу Німеччини Західний та Східний Берлін. Стіна стала символом розділення та пригнічення, який тривав понад 28 років. Сьогодні, на місці стіни є меморіал, який присвячений жертвам розділення та боротьбі за об'єднання країни. Також є можливість побачити залишки самої стіни та дізнатись більше про історію Німеччини під час поділу[22].</p>
Релігія та духовність	<p>Місця паломництва, святині; місця, що пов'язані з релігійними переслідуваннями, конфліктами.</p> <p>Приклади:Тадж-Махал в Індії – це мавзолей, побудований у 17 столітті могольським імператором Шах Джаханом на честь його дружини, яка померла від пологів. Місце є символом любові та відданості, а також є однією з найвідоміших та найвідвідуваніших туристичних пам'яток в Індії[55];</p> <p>Гора Голгофа (також відома як Голгофа, Кала Голгофа або Гора Скривджена) – це гора в Єрусалимі, Ізраїль, яка є святим місцем для християнства. За традицією, на цій горі Ісус Христос був розп'ятий, що стало ключовою подією християнської історії. Сьогодні на горі знаходяться різноманітні християнські святині, такі як Храм Гробу Господнього, в якому знаходиться місце розп'яття, а також різноманітні церкви та каплиці. Ці святині є популярними туристичними місцями для паломників та інших вірян, а також для туристів, які цікавляться історією релігії та культури[19].</p>
Природні катастрофи	<p>Вулкани, цунамі, льодовики геотермальні джерела, заповідники, місця природної краси, що стали популярними через трагічні події, такі як виверження вулкана чи землетрус.</p> <p>Приклади: Помпеї, Італія - це давнє римське місто, що було знищене в результаті</p>

	<p>виверження вулкана Везувій в 79 році н.е. Залишки міста, зокрема замовлені форми людей, досі можна побачити[49];</p> <p>Гранд-Каньйон, США – це вражаючий каньйон, створений в результаті дії річки Колорадо. Це одне з найбільш популярних місць для туризму в США, але також може бути вражаючим прикладом природної катастрофи[15];</p> <p>Національний парк Йосеміті, США – це природний заповідник, який став місцем багатьох природних катастроф, включаючи зсуви, лавини та лісові пожежі. Парк є популярним туристичним місцем, але його історія також пов'язана з катастрофами та трагедіями[45].</p>
Міфи та легенди	<p>Замки, місця, які пов'язані з дияволом, відьмами, вампірами.</p> <p>Приклади: Замок Бран, Румунія - це замок на пагорбі в Карпатах, пов'язаний з легендою про Дракулу. Відомий як "замок Дракули", Бран приваблює туристів своєю зловісною аурою та духом вампірів[13];</p> <p>Макухарі Мессе, Японія – це виставковий комплекс поблизу Токіо, де відбувалися виставки науки фантастики та аніме. Історія цього місця пов'язана з легендарними монстрами кайдзю, які стали популярними в японській культурі[10].</p>
Медицина	<p>Музеї, лікарні, місця розташування інфекційних хвороб або місця, де проводились наукові дослідження в галузі медицини, де дослідом були люди та тварини.</p> <p>Приклади: Музей медичної історії у Стенфорді, США – це музей, присвячений історії медицини та науки в США. Тут можна побачити експонати, пов'язані з жахливими медичними практиками, такими як кровопускання, електрошокова терапія та інші[54];</p> <p>Музей смерті в Лос-Анджелесі, США – це музей, присвячений історії смерті та смертельних хвороб. Тут можна побачити експонати, пов'язані зі знаменитими смертями,</p>

	такими як Майкл Джексон та Мерілін Монро[40].
--	---

Отже, ресурси у «темному» туризмі можуть включати в себе різні природні, культурні, історичні та інші елементи, які можуть створювати підґрунтя для розвитку туристичної індустрії.

1.3 Особливості та рекомендації розвитку темного туризму

Особливості «темного» туризму включають відвідування місць, пов'язаних зі смертю, трагедіями, катастрофами та іншими подіями, що призвели до знищення або зміни зовнішнього середовища. Такі місця можуть включати музеї, пам'ятники, кладовища, меморіальні комплекси та інші об'єкти, де люди можуть відчутти емоційний зв'язок з минулим і пізнати історію того місця.

Специфіка «темного» туризму також включає те, що він може бути пов'язаний з певними ризиками. Наприклад, туристи можуть відвідувати місця, де сталися катастрофи або терористичні акти, що може бути небезпечним. Також «темний» туризм може бути пов'язаний з етичними питаннями, оскільки він може здаватися неухважним до жертв подій, які зв'язані з місцем відвідування[59].

Вікова аудиторія для «темного» туризму може бути різною і залежить від конкретного об'єкту темного туризму та мотивації туристів. Однак, на загальний погляд, більшість відвідувачів об'єктів «темного» туризму складається з дорослих, які мають цікавість до історії, культури та трагічних подій[2].

Наприклад, концентраційні табори та музеї Голокосту, які є одними з найбільш відомих об'єктів «темного» туризму, зазвичай відвідують дорослі, які мають цікавість до історії та мають знання про Холокост. Також,

відвідувачі таких місць можуть бути студенти, які вивчають історію та політику[38].

Місця бійок та війн, такі як музеї війни та пам'ятники, також можуть бути цікавими для дорослих, особливо для ветеранів війни та їхніх родичів. Проте, такі місця можуть також бути відвідувані школярами та студентами, які вивчають історію війни[6].

Місця злочинів та тюрем зазвичай відвідують дорослі, які цікавляться кримінальною історією та правосуддям. Однак, ці місця також можуть бути цікавими для студентів права та кримінальної справи[43].

Отже, можна сказати, що вікова аудиторія для «темного» туризму різноманітна, але в цілому складається з дорослих, які мають цікавість до історії, культури та трагічних подій.

Однак «темний» туризм також може мати позитивний вплив на туристичну індустрію та місцеву економіку. Він може стимулювати розвиток туристичних інфраструктур, сприяти збереженню та реставрації історичних об'єктів та пам'яток, а також сприяти популяризації місцевої культури та історії. Також «темний» туризм може стати інструментом збереження пам'яті про певні події, які можуть бути важливими для збереження історії та культурної спадщини.

Переваги «темного» туризму:

1. Відкриття нових знань: «темний» туризм може допомогти людям краще зрозуміти історію та культуру країни, відвідуючи місця, пов'язані з трагічними подіями, кримінальними вчинками та іншими негативними явищами.
2. Розвиток туристичного господарства: «темний» туризм може стати джерелом доходів для територій, які можуть приваблювати туристів, що зацікавлені в таких місцях.
3. Підвищення уваги до проблем: відвідування місць, пов'язаних з трагічними подіями, кримінальними вчинками та іншими негативними

явищами може допомогти привернути увагу до проблем, які є актуальними для суспільства.

Недоліки «темного» туризму:

1. Психологічні наслідки: «темний» туризм може бути емоційно виснажливим та викликати стрес, зокрема у випадку відвідування місць трагічних подій.
2. Моральні аспекти: існує думка, що відвідування місць трагічних подій та кримінальних вчинків може вважатися неетичним і безглуздим.
3. Негативний вплив на місцевість: туризм може впливати на місцевість, зокрема може спричинити забруднення та знищення культурних артефактів та інших цінних об'єктів[8].

Рекомендацій щодо розвитку «темного» туризму для туристичної індустрії з урахуванням його особливостей та ризиків:

- Розробка етичного кодексу поведінки для туроператорів та туристів: Туроператори та туристи повинні дотримуватися етичних норм та поважати культурну та історичну спадщину місць, які вони відвідують. Це допоможе забезпечити збереження пам'яток та запобігти відчуттю образи серед місцевих мешканців.
- Забезпечення належного захисту культурної та історичної спадщини: Місця, які відвідуються туристами, повинні бути належним чином захищені від руйнування та забруднення. Для цього необхідно забезпечити належну інфраструктуру та засоби збереження пам'яток.
- Посилення безпеки туристів: Оскільки деякі місця, пов'язані з «темним» туризмом, можуть бути небезпечними для туристів, необхідно забезпечити належний рівень безпеки та попередження про можливі ризики.
- Залучення місцевих жителів та збільшення їх партисипації: Важливо залучати місцевих жителів до розвитку «темного» туризму та забезпечити їхню партисипацію у розробці маршрутів та збереженні пам'яток.

- Збільшення свідомості про історію та культуру: Для того, щоб туристи могли належним чином оцінити історичні та культурні пам'ятки, вони повинні мати достатню інформацію про події, які пов'язані з цими місцями. Тому необхідно забезпечити належну інтерпретацію історичних подій та використання наукових досліджень для популяризації цієї галузі[59].

Таким чином, можна сказати, що «темний» туризм має як переваги, так і недоліки. Цей вид туризму є сучасним і розвивається дуже стрімко, незважаючи на специфіку тематики та особливості цього напрямку.

Висновки до РОЗДІЛУ 1

«Чорний» туризм, також відомий як туризм смерті, туризм катастроф, або туризм пам'яті, включає відвідування місць, пов'язаних з трагічними подіями або історичними подіями, що призвели до загибелі людей. Ось деякі характеристики «чорного» туризму:

1. Захоплення історією трагічних подій: Багато людей мають цікавість до того, що сталося в минулому, зокрема в подіях, що призвели до більшої кількості смертей.
2. Відвідування місць, пов'язаних зі смертю: Люди, які цікавляться «чорним» туризмом, відвідують місця, пов'язані зі смертю, такі як місця злочинів, місця аварій, місця трагічних подій або історичні місця пам'яті.
3. Підвищена емоційна залученість: «Чорний» туризм може бути дуже емоційно залучаючим, оскільки він пов'язаний зі смертю та трагедією.
4. Пізнавальні цінності: «Чорний» туризм може мати пізнавальну цінність, оскільки він дозволяє людям краще розуміти історію та культуру.

Аудиторія чорного туризму може бути різною, оскільки цей вид туризму може зацікавити людей різних вікових груп. Однак, зазвичай, люди, які відвідують місця, пов'язані з трагічними подіями, мають стійкий психічний стан та емоційну стабільність, що може відрізнити їх від туристів інших категорій.

Отже, важливо пам'ятати, що «темний» туризм має свої межі, тому необхідно дотримуватися етичних норм та забезпечувати безпеку туристів під час їх відвідування місць трагічних подій та кримінальних вчинків. Окрім цього, необхідно залучати місцевих жителів та організації для співпраці з туристичними компаніями та забезпечувати збереження культурної спадщини та природного середовища на маршрутах «темного» туризму.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ «ТЕМНОГО» ТУРИЗМУ В ТУРИСТИЧНІЙ ІНДУСТРІЇ

2.1 «Темний» туризму у світі та його перспективи розвитку

«Темний» туризм є популярним явищем у всьому світі, і кількість туристів, які обирають подорожі з таким спрямуванням, зростає щороку. У багатьох країнах, таких як США, Великобританія, Франція, Японія, Італія, Мексика та інші, «темний» туризм став однією з ключових складових туристичної індустрії.

У США «темний» туризм зосереджений навколо місць відомих трагедій та катастроф, наприклад один з найбільш відомих темних туристичних об'єктів у США є музей національної пам'яті 11 вересня у Нью-Йорку, що розповідає про трагічні події 11 вересня 2001 року, коли були зруйновані башти-близнюки World Trade Center[34]. Крім того, у цій країні існує значна кількість меморіальних музеїв, присвячених історії громадянської війни, Голокосту та іншим трагічним подіям[6].

У Великобританії «темний» туризм часто пов'язаний з історією королівської родини та кримінальними подіями. Наприклад, Тауер, де знаходиться королівський арсенал і було засуджено сотні відомих злочинців та політичних діячів. Також велику популярність має Лондонський музей Джека-Потрошителя, де можна побачити виставку, присвячену цьому відомому серійному вбивці. Іншим відомим місцем темного туризму є Стоунхендж, місце культових обрядів древніх цивілізацій та трагічних подій, яке є занесеним в список світової спадщини ЮНЕСКО. Також великий інтерес у туристів викликають місця бійок, військових конфліктів та інших трагічних подій, такі як Банксі, Дункерк та багато інших[24].

У Франції «темний» туризм часто пов'язаний з подіями, пов'язаними з Другою світовою війною, наприклад:

- Концентраційний табір Аушвіц-Біркенау: це найбільший концтабір, де було вбито більше 1,1 мільйона людей, зокрема євреїв, політичних

в'язнів, ромів та інших національностей. Він знаходиться в Польщі, але багато туристів відвідують його, зупиняючись у Франції, на шляху до Польщі[36].

- Місце Дюнкерка: це місце, пов'язане зі знаменитим евакуюванням союзних військ з Британського пляжу під час Другої світової війни. Тут можна відвідати військовий цвинтар, музей Дюнкерка та побачити місце, де відбувалась боротьба[16].
- Парижський ув'язнювальний центр «Ла Санте»: це в'язниця, збудована в 1867 році, що стала символом тотальної влади, покарання та знущання над в'язнями. Тепер це музей, який можна відвідати, щоб побачити, як виглядала в'язниця та дізнатися її історію[5].
- Площа Конкорд у Парижі: це місце, де було страчено багатьох людей, у тому числі короля Людовика XVI під час Французької революції. Тепер це популярне туристичне місце, де можна побачити пам'ятник Людовику XVI та інші пам'ятники, присвячені цій трагічній події[47].

У Японії, крім пам'яток військових подій, також є популярними місця пов'язані з національними традиціями та обрядами, наприклад, храми, святині, які зводилися на місці страшних подій, або бункери, де переховувалися важливі особи під час Другої світової війни.

- Гіросіма: місто Гіросіма стало першою жертвою ядерної бомбардування під час Другої світової війни. Сьогодні в місті є багато музеїв та пам'ятників, присвячених цій події, включаючи Музей миру в Гіросімі, який пропонує відвідувачам детальні інформації про наслідки ядерної бомбардування та історію міста[17].
- Музей ув'язнення Абашірі: це колишній в'язниця, де під час Другої світової війни ув'язнювали та піддавали катуванням політичних в'язнів та військовополонених. Сьогодні це музей, який дозволяє відвідувачам побачити умови ув'язнення, дізнатися про життя в'язнів та їх історію[7].

- Ясукуні-джінья: це місце пам'яті, присвячене всім, хто помер за Японію, включаючи військових, які померли від рук союзників у Другій світовій війні. Храм також відвідують представники правих партій та націоналісти, що часто викликає протести[11].

В Італії також є кілька місць, пов'язаних з «темним» туризмом. Ось кілька прикладів:

1. Колізей, Рим: Колізей - одна з найвідоміших історичних пам'яток Італії. Хоча він відомий своєю красою і архітектурою, він також став місцем для боїв гладіаторів і казней у часи Римської імперії. Туристи можуть дізнатися більше про життя та смерть гладіаторів, відвідавши Колізей і його музей[30].
2. Сахерна башта, Сицилія: Сахерна башта (Торре Сачерна) на Сицилії відома своєю історією і зв'язком зі злочинним угрупованням мафії. Башта була використана як тюрма та місце катувань. Сьогодні вона відкрита для відвідування, і туристи можуть дізнатися про мафіозну культуру та вплив мафії на регіон[5].
3. Катакомби, Рим і Палермо: Італія відома своїми катакомбами, особливо в Римі і Палермо. Катакомби є підземними місцями поховання, де збереглися тіла та реліквії святих. Вони також стали популярними місцями для відвідування туристів, які цікавляться історією, археологією та релігією[32].
4. Музей в'язниці Алькатрас, Неаполь: В'язниця Алькатрас на острові Алькатрас в Неаполі була використана для утримання в'язнів. Сьогодні ця в'язниця перетворена на музей, де відвідувачі можуть дізнатися про життя в'язнів та умови ув'язнення[14].

Перспективи розвитку «темного» туризму в світі є значними, оскільки він є досить новим туристичним продуктом, який відповідає попиту на цікаві та незвичайні форми відпочинку. За оцінками експертів, ринок «темного»

туризму має потенційний приріст на рівні 10-15% на рік, що дозволяє йому бути однією з найбільш динамічних галузей туристичної індустрії.

Однією з головних перспектив розвитку «темного» туризму є розширення об'єктів, що стають доступними для туристів. Наприклад, у багатьох країнах відбувається відновлення старих об'єктів тематики «темного» туризму та створення нових, що стають доступними для туристів. Крім того, можливість використання нових технологій та віртуальної реальності може привернути ще більше туристів до «темних» туристичних місць та подій, надаючи їм можливість бачити та відчувати на відстані те, що раніше було доступне лише особистому відвідуванню місця.

Однак, слід пам'ятати, що «темний» туризм повинен бути розглянутий як складова частина загальної туристичної програми країни. Це означає, що важливо забезпечити безпеку та комфорт туристів, які відвідують місця, пов'язані з трагічними подіями або катастрофами. Необхідно пам'ятати про відповідальний туризм та враховувати етичні аспекти відвідування таких місць.

2.2 «Темний» туризм в Україні та його перспективи

Україна має багату історію та культурну спадщину, що дозволяє привернути туристів до відвідування місць, пов'язаних зі складними та трагічними подіями. Локації та ресурси розвитку темного туризму в Україні представлені у Табл. 2

Таблиця 2

Ресурси і локації темного туризму в Україні

<p>Чорнобильська зона відчуження</p>	<p>Територія, що оточує Чорнобильську АЕС в Україні, де сталася катастрофа в квітні 1986 року. Зона відчуження була створена з метою захисту населення від радіаційної небезпеки та має площу приблизно 2 600 км².</p> <p>Зона відчуження є унікальним місцем для «темного» туризму, яке привертає тисячі туристів з</p>
--------------------------------------	---

	<p>усього світу щороку. Туристи можуть побачити наочно наслідки найбільшої радіаційної катастрофи в історії людства та пізнати історію трагедії.</p> <p>Одним з найбільш популярних місць для відвідування є місто Прип'ять, колишнє місто-супутник Чорнобильської АЕС, яке було евакуйоване після катастрофи. Відвідувачі можуть побачити залишки будинків, шкіл, готелів та парків, які залишилися безлюдними після евакуації міста. Також можна відвідати саму Чорнобильську АЕС та зону відчуження, де можна побачити зупинені в часі села та містечка[35].</p>
<p>Бабин Яр</p>	<p>Місце вбивства понад 30 000 євреїв та інших людей під час нацистської окупації Києва у 1941-1943 роки. Націонал-соціалістичні окупанти вбивали євреїв, яких згортнули в гетто, і транспортували їх до Бабиного Яру, де вони були вбивані і поховані у масових ямах.</p> <p>Сьогодні Бабин Яр – це меморіальний комплекс, який було створено на честь жертв цих страшних подій. Меморіал включає у себе парк, музей, пам'ятні знаки та масові ями, де знаходяться останки жертв.</p> <p>Бабин Яр – це також місце темного туризму, яке привертає туристів з усього світу. Відвідувачі можуть побачити музей і масові ями, відчути атмосферу місця і пом'янути жертв трагедії[12].</p>
<p>Національний музей історії України у Другій світовій війні</p>	<p>Музей є одним з найважливіших музеїв в Україні, присвячених подіям Другої світової війни. Знаходиться він у місті Київ і пропонує відвідувачам вражаючу експозицію, яка розповідає про важливі історичні події та роль України у війні. У музеї ви знайдете велику колекцію артефактів, документів, фотографій, карт та інших матеріалів, які стосуються військових дій, національного опору, Голокосту та наслідків війни на території України. Експозиція розгортається на різних поверхах та залежить від періоду війни, представляючи унікальні факти, історичні свідчення та особисті розповіді.</p> <p>Музей має на меті не тільки збереження пам'яті про війну, але й освітню роль, щоб відвідувачі могли пізнати і зрозуміти події того часу та їх вплив на сучасне суспільство. Відвідувачі можуть</p>

	<p>досліджувати різні експонати, дивитися документальні фільми та брати участь у інтерактивних програмах, які допомагають краще зрозуміти історію.</p> <p>Такий музей сприяє розвитку «темного» туризму в Україні, оскільки привертає туристів, які цікавляться історією, військовою тематикою та бажають пізнати більше про внесок України у Другу світову війну[44].</p>
<p>Донецька шахта “Скочинського”</p>	<p>Місце стало сценою трагедії 2015 року, коли під час вибуху загинуло 33 шахтарі. Сьогодні на місці було встановлено пам’ятний знак, який є місцем вшанування пам’яті загиблих.</p> <p>Донецька шахта "Скочинського" може викликати інтерес серед «темних» туристів через свою історію та атмосферу, пов’язану з гірничою промисловістю. Однак, варто враховувати, що на сьогоднішній день шахта "Скочинського" перебуває у стані непридатності та не є відкритою для офіційного туристичного відвідування.</p> <p>Незважаючи на це, існує певний потенціал для розвитку «темного» туризму в контексті донецьких шахт, включаючи шахту "Скочинського".</p> <p>Можливість вивчення гірничої історії, підземних просторів та умов роботи гірників може бути цікавою для туристів, які цікавляться промисловими об’єктами та історією працівників шахт[61].</p>
<p>Музей терору “Тюрма на Лонцького”</p>	<p>Тюрма на Лонцького, також відома як тюрма на Львівській, є колишньою в’язницею, що знаходиться в центрі Львова. Будівля була зведена у 1897 році та використовувалася як в’язниця з часу Першої світової війни до 1991 року. Після закриття в’язниці, приміщення було передано у власність Міністерства культури України та перетворено на музей терору. З 2009 року на місці колишньої в’язниці функціонує музей, присвячений репресіям та політичним в’язням у Львові та Україні.</p> <p>В музеї зберігаються різноманітні експонати, які розповідають про історію репресій, тортури та умови ув’язнення. Музей має на меті зберегти пам’ять про трагічні події минулого та нагадати про значення свободи та демократії. Відвідувачі можуть побачити реконструйовані камери</p>

	<p>ув'язнення, переглянути фотографії та документи, які стосуються політичних репресій та терору в Україні, а також дізнатися про долю конкретних людей, які потрапили до в'язниці на Лонцького.</p> <p>Музей терору «Тюрма на Лонцького» став важливим місцем «темного» туризму в Україні, привертаючи туристів з усього світу, які бажають дізнатися більше про історію та культуру України[57].</p>
<p>Київська фортеця (м. Київ)</p>	<p>Київська фортеця є цікавим об'єктом «темного» туризму в Україні. В минулому вона використовувалась як місце політичного ув'язнення та виконання смертних вироків за часів тоталітарних режимів.</p> <p>Сьогодні фортеця функціонує як музей історії політичних репресій, де відвідувачі можуть дізнатися більше про трагічні події, що відбувалися на цьому місці. Музей пропонує експозиції, які розповідають про політичні репресії, ув'язнення та тортури, що сталися в минулому.</p> <p>Відвідування Київської фортеці може бути важливим для туристів, які цікавляться історією, правами людини та хочуть поглибити своє розуміння темних періодів минулого[29].</p>
<p>Катакомби Одеси</p>	<p>Катакомби Одеси є однією з найцікавіших пам'яток «темного» туризму в Україні. Ця підземна система складається з безлічі тунелів, печер і підземних проходів, які простягаються під самим містом Одесою.</p> <p>Катакомби Одеси мають багату історію та використовувалися у різні часи для різних цілей. Починаючи з 1800-х років, вони слугували як кам'яниці, сховища, сховища для контрабанди, місця зустрічей та навіть таємні підземні переходи.</p> <p>Однак, катакомби Одеси також мають темну сторону. Під час Другої світової війни вони стали місцем опору та схованки для партизанів, а також місцем таємних вбивств та розстрілів. Саме через ці події катакомби набули репутації місця темного туризму.</p> <p>Сьогодні катакомби Одеси приваблюють відвідувачів, які цікавляться історією, археологією та пригодами. Туристи можуть здійснити екскурсії по катакомбам, дізнатися більше про їхню історію,</p>

	побачити унікальні печери і тунелі, а також відчути незвичайну атмосферу підземного світу[48].
Фортеця Кам'янець-Подільський	<p>Фортеця Кам'янець-Подільський є одним з найвідоміших туристичних об'єктів та пам'яток «темного» туризму в Україні. Ця фортеця, розташована в мальовничому місті Кам'янець-Подільський, має багату історію та була використана як місце політичного ув'язнення та виконання смертних вироків.</p> <p>Протягом своєї історії фортеця була контрольована різними державами та використовувалася як важлива оборонна споруда. Однак, в періоди тоталітарних режимів, вона стала місцем утиску та політичного переслідування. Багато політичних в'язнів були утримувані та піддані жорстокому обробленню всередині фортеці.</p> <p>Сьогодні фортеця Кам'янець-Подільський є популярним туристичним об'єктом, який приваблює відвідувачів своєю вражаючою архітектурою та історичним значенням. Музеї, екскурсії та події, проводимі на території фортеці, розповідають про її важливість у минулому та надають унікальну можливість дізнатися більше про життя політичних в'язнів і події, що відбувалися тут.</p> <p>Відвідування фортеці Кам'янець-Подільський дозволяє туристам перенестися у минуле, відчути атмосферу того часу та отримати уроки історії[27].</p>

«Темний» туризм в Україні є перспективним видом туризму, оскільки Україна має багату історію та культуру, пов'язану зі значними подіями, які привернули увагу світової спільноти. Однак, під час розвитку темного туризму в Україні, необхідно враховувати етичні, моральні та історичні аспекти.

Один із головних викликів – це збереження пам'яток історії та культури, пов'язаних з «темними» епізодами. Багато з таких місць, як концтабори, тюрми, масові поховання та інші, були спеціально збережені, щоб нагадувати про трагічні події, які там сталися. Однак, необхідно

враховувати етичні аспекти та забезпечити належну повагу до тих, хто постраждав.

Іншим викликом може бути збільшення кількості туристів, які відвідують місця «темного» туризму. Необхідно забезпечити безпеку туристів та збереження самої пам'ятки. Також важливо забезпечити належну інтерпретацію історичних подій та не перетворювати їх на розважальні події. Хоча «темний» туризм в Україні та у світі має потенціал для розвитку і привертання туристів, він також стикається з рядом проблем, які варто враховувати. Деякі з них включають:

- Етика та чутливість: «темний» туризм пов'язаний зі стражданнями, трагедіями та історичними подіями, які можуть бути чутливими для відвідувачів та місцевих жителів. Важливо зберігати етику та поважати пам'ять жертв, уникати спекуляцій та експлуатації цих подій.
- Безпека та охорона: Багато об'єктів «темного» туризму можуть бути небезпечними для відвідувачів через занедбання, структурну нестійкість або інші ризики. Забезпечення безпеки та адекватної охорони для туристів є важливою задачею.
- Відповідальний туризм: «темний» туризм може мати негативний вплив на місцеве середовище, культуру та спільноти. Необхідно розвивати відповідальні підходи до туризму, включаючи збереження природних та культурних ресурсів, мінімізацію впливу туристичних активностей та забезпечення справедливої економічної користі для місцевих спільнот.
- Інфраструктура та послуги: Деякі об'єкти «темного» туризму можуть потребувати покращення інфраструктури та послуг для зручності відвідувачів. Це може включати покращення доступу, розміщення, екскурсійні послуги та інші фасети туристичного досвіду.
- Цінова доступність: Деякі об'єкти «темного» туризму можуть бути дорогими для відвідувачів, що обмежує доступність цього виду туризму для

широкої публіки. Важливо розвивати цінові політики, які забезпечують доступність «темного» туризму для різних соціальних груп.

- Недостатня свідомість та маркетинг: Низька розповсюдженість інформації та недостатня маркетингова підтримка можуть ускладнити привертання туристів до об'єктів «темного» туризму. Розвиток ефективних маркетингових стратегій та підвищення свідомості щодо цінності та потенціалу «темного» туризму можуть сприяти його розвитку.

Однак, при правильному підході, «темний» туризм може допомогти розвивати туризм в Україні та привертати увагу туристів з усього світу. Зокрема, Україна має потенціал для розвитку «темного» туризму в області вивчення Голодомору, місць заслання, та інших історичних подій. Такі місця можуть стати не лише джерелом навчання та розваг, але й місцем пам'яті про тих, хто постраждав або загинув[6].

Висновки до РОЗДІЛУ 2

«Темний» туризм – це специфічний вид туризму, пов’язаний із відвідуванням місць, пов’язаних з трагічними подіями та історичними трагедіями. Цей вид туризму знайшов своє місце в індустрії туризму та став дедалі популярнішим серед туристів з усього світу.

Україна має значний потенціал для розвитку «темного» туризму, оскільки країна має багату історію та культуру, пов’язану зі значними подіями. Однак, розвиток «темного» туризму в Україні потребує належного підходу та збереження пам’яток історії та культури з дотриманням етичних та моральних норм.

Серед пам’яток «темного» туризму в Україні виділяють такі: Чорнобильська зона відчуження, Бабин Яр, Національний музей історії України у Другій світовій війні, Донецька шахта «Скочинського», Музей терору «Тюрма на Лонцького», Київська фортеця, Катакомби Одеси, Фортеця Кам'янець-Подільський.

У світі «темний» туризм також є популярним видом туризму. Наприклад, він розвивається у країнах, таких як Японія, Італія, Франція, США та багатьох інших країнах. Цей вид туризму може мати позитивний вплив на економіку, особливо в зонах, де інші форми туризму не ефективні.

Однак, розвиток «темного» туризму також повинен відповідати етичним та моральним стандартам, забезпечувати безпеку туристів та збереження самої пам’ятки. Також важливо забезпечити належну інтерпретацію історичних подій та не перетворювати їх на розважальні події.

Отже, «темний» туризм в Україні та світі має як свої переваги, так і недоліки. З переваг можна виділити: історичне значення, навчальний аспект та економічні переваги. Серед недоліків – це етичні питання та емоційна навантаженість.

РОЗДІЛ 3. БЛАГОДІЙНИЙ ПІЗНАВАЛЬНИЙ ТУР «МІСТИЧНА ЧЕХІЯ»

3.1 Теоретичне обґрунтування благодійного пізнавального туру «Містична Чехія» для українських туристів

Туризм у Чехії є надзвичайно актуальним і популярним серед міжнародних туристів з усього світу. Країна має великий потенціал для туристичного розвитку та приваблює відвідувачів з різних країн. Також Чехія стала однією з країн, яка на даний момент дуже підтримує українців через війну, яку розв'язала Росія проти України у лютому 2022 року, забезпечуючи біженців житлом та фінансовою допомогою.

Ціліблагодійного пізнавального туру «Містична Чехія» для українських туристів:

- Допомога у зборі коштів для українців, які постраждали у війні з Росією.
- Вивчення містичної спадщини Чехії: Українські туристи можуть бути зацікавлені вивченням місць, пов'язаних з чеським фольклором, міфологією та легендами. Вони можуть бажати дослідити місця, пов'язані з чарівними істотами, які часто згадуються у чеській культурі, такими як лісові духи або водяні.
- Поглиблене вивчення історії Чехії: Чехія має багату історію, пов'язану з містикою, окультизмом та паранормальними явищами. Українські туристи можуть бажати дослідити місця, пов'язані з алхімією,

чарівництвом або історичними фігурами, які були відомі своїми магічними здібностями.

- Пригодницький туризм: Для деяких українських туристів пізнавальний тур "Містична Чехія" може бути способом отримати дозу адреналіну та пригоди. Вони можуть бажати відвідати місця, пов'язані з загадковими подіями, нерозгаданими загадками або таємничими об'єктами, щоб відчувати атмосферу загадковості та відкрити секрети.
- Екскурсійний туризм: Для деяких українських туристів тематичний тур може бути просто цікавою екскурсією, що дозволяє познайомитися з місцевою культурою, історією та архітектурою Чехії. Вони можуть бажати відвідати містичні замки, церкви або старовинні міста, де можна побачити унікальну атмосферу та дослідити історичні та культурні аспекти цих місць.

Таблиця 3

Завдання благодійного пізнавального туру «Містична Чехія» для українських туристів

Дослідження місць містичної значимості	Туристи можуть відвідати замки, церкви, пам'ятники та інші місця, пов'язані з містикою та загадковими явищами. Прикладами можуть бути Карлштейнський замок, Прасеки та Храдечанський замок.
Розкриття легенд та міфів	Туристи матимуть можливість почути розповіді про легенди, міфи та народні оповідання, пов'язані з містичними подіями. Гіди зможуть розповісти цікаві історії про чеських привидів, чорти, вампірів та інших загадкових персонажів.
Вивчення місцевих традицій та обрядів	Туристи зможуть ознайомитись з місцевими традиціями, пов'язаними з містикою, такими як вірування, обряди і ритуали. Наприклад, вони можуть відвідати

	святині, де проводяться релігійні обряди або місця, де зберігаються артефакти, пов'язані з містичними переконаннями.
Екскурсії за місцями паранормальних явищ	Туристи можуть долучитись до екскурсій, спрямованих на виявлення та розслідування паранормальних явищ. Вони можуть відвідати місця, де зафіксовані неояснені явища, такі як привиди, надприродні енергії та інші незвичайні події.
Вивчення історії та культури	Туристи можуть досліджувати історію та культуру Чехії, яка пов'язана з містичними та загадковими подіями. Вони зможуть ознайомитись з архітектурою, мистецтвом та історичними пам'ятками, що відображають містичну спадщину країни. Відвідування музеїв, галерей та історичних місць дозволить туристам отримати глибше розуміння чеської культури та її зв'язку з містиком.
Запровадження в інтерактивні дослідження	Організатори туру можуть включити інтерактивні елементи, які дозволяють туристам самостійно досліджувати містичні місця. Це можуть бути головоломки, квести або віртуальні реалістичні дослідження, які допоможуть гостям активно зануритись у містичний світ Чехії.
Взаємодія з місцевими жителями та експертами	Туристи можуть мати можливість зустрітись з місцевими жителями, які зберігають та передають місцеві легенди та історії. Експерти з містики та паранормальних явищ можуть проводити лекції, семінари та екскурсії, щоб розширити знання туристів про містичну спадщину Чехії.
	Туристи можуть бути запрошені до

Сприяння вивченню місцевих розробок	участі у проектах з вивчення місцевих містичних явищ, таких як дослідження впливу енергетики на оточуючу атмосферу або документування місцевих легенд і вірувань. Це може сприяти подальшим науковим дослідженням та популяризації містики в Чехії.
-------------------------------------	---

Захід розрахований на аудиторію віком від 16 до 55 років для людей із стійкою психікою.

Тривалість проведення благодійного пізнавального туру «Містична Чехія» - 7 днів.

Кількість українських туристів в турі «Містична Чехія» - 35.

Дата реалізації туру: 10 серпня 2023 року о 16 годині.

Кадрове забезпечення: волонтери, аніматори, організатори та гід.

План побудови благодійного пізнавального туру «Містична Чехія»:

1. Визначте основні місця містичного інтересу: Проведіть дослідження та визначте місця в Чехії, які мають містичну ауру або пов'язані з легендами, вампірами, привидами, загадками тощо. Наприклад, Прага, Кутна Гора, Карлові Вари, Замок Графіка та інші.
2. Створіть маршрут: Розробіть оптимальний маршрут, який охоплює обрані місця і забезпечує зручний транспорт між ними. Врахуйте час, необхідний для відвідування кожного місця, і впишіться в заздалегідь визначений графік.
3. Організуйте транспорт та проживання: Забезпечте зручний транспорт для групи туристів між місцями та зручне проживання на протязі туру. Виберіть готелі або гостьові будинки, які знаходяться у зручній локації поруч з місцями відвідування.
4. Забезпечте кваліфікованого гіда: Найміть досвідченого гіда, який має знання про містичну історію та легенди Чехії. Гід повинен бути

здатним розповісти цікаві історії та пояснити значення кожного місця, що включено до туру.

5. Плануйте додаткові активності: Розгляньте можливість включення додаткових активностей, які створюють містичну атмосферу. Наприклад, нічні екскурсії, пошук загадок, відвідування таємничих підземних проходів, майстер-класи з чарівництва або приготування місцевих страв зі спеціальною містичною тематикою.
6. Плануйте вільний час і розваги: Залиште деякий час для вільних активностей та розваг, щоб учасники могли самостійно досліджувати місто, відвідувати крамниці з сувенірами, насолоджуватися місцевою кухнею або відпочивати в атмосферних кафе.
7. Розробіть бюджет: Оцініть витрати на транспорт, проживання, харчування, вхідні квитки, гідів та додаткові активності. Встановіть адекватну ціну туру, яка враховує витрати та ваші бізнес-потреби.
8. Маркетинг та просування: Розробіть ефективну стратегію маркетингу для просування туру. Використовуйте соціальні медіа, туристичні веб-сайти, блогерів та інші канали, щоб привернути увагу до вашого туру "Містична Чехія".

Отже, метою благодійного пізнавального туру « Містична Чехія» є не лише збір коштів для постраждалих людей у війні, але й вивчення містичної спадщини Чехії, її історію та пригодницький та екскурсійний вид туризму.

3.2 Технологічна карта та програма благодійного туру «Містична Чехія» для українських туристів

Технологічна карта туру:

Вид маршруту – кільцевий.

Протяжність маршруту (км) – 700 км.

Тривалість подорожі (діб) – 8 днів/ 7 ночей.

Кількість туристичних груп – 1 груп.

Кількість туристів у групі – 35 людей.

Всього туристів на маршруті – 35 туриста.

Всього туро-днів обслуговування – 8 людино-днів.

Початок обслуговування першої групи по маршруту 10.08.2023р.

Кінець обслуговування останньої групи по маршруту 19.08.2023р.

Програма туру:

1. Захід розпочнеться о 16 годині вечора, 10 серпня 2023 року. Зустріч відбудеться у Львові на автовокзалі, який розташований по вулиці Стрийська, 109.
2. Обов'язково мати при собі закордонний паспорт, страхування, копії документів, готівку та картку для оплати.
3. Поїздка до Праги від Львова буде тривати 18 годин. Отже, прибуття буде 11 червня 2023 року о 10 годині на автовокзалі Флоренц.
4. Маршрут благодійного туру «Містична Чехія» (див. у додатку А)
5. Бюджет благодійного пізнавального туру «Містична Чехія»: 10 тис. грн. на людину, тобто 350 тис. грн.вцілому. У вартість входить трансфер у дві сторони, гід, фотограф, екскурсії та проживання у готелі. 100 тис. грн. буде відведено на проведення туру, тобто зарплата водію, гід, фотографу, витрати на бензин; 250 тис. грн. підуть на благодійність.
6. Буди обрані готелі, які мають зручне розташування та вигідну ціну.

День 1: Прибуття до Праги та оглядова екскурсія містом

- Зустріч з гідом, який буде супроводжувати групу протягом всього туру.
- Оглядова екскурсія Прагою, під час якої будуть розповідатись містичні легенди про цікаві місця, такі як Празький годинник, Карлів міст та Єврейський квартал. (4 години)

1) Празький астрономічний годинник є одним з найвідоміших туристичних об'єктів у Празі. Цей витвір ремесла, розташований на Празькій ратуші в Старому місті, має свою містичну легенду, яка пов'язана з Яном Рузе, майстром годинникарства[52].(див. додаток Б, мал.1.1)

2) Карлів міст, один з найвідоміших пам'ятників у Празі, також має свою містичну легенду, пов'язану з Імператором Карлом IV.

За легендою, Імператор Карл IV, який заснував місто Прагу, мав особистий сон, в якому бачив, що його любий місто буде зруйновано величезною повінню. Щоб запобігти цьому, він наказав своїм архітекторам побудувати міст, який здатний витримати будь-які потужність води та врятувати місто[51].(див. додаток Б, мал.1.2)

3) Єврейський квартал у Празі, також відомий як Josefov, має свою містичну легенду, яка пов'язана з големом, створеним Рабі Львом.

За легендою, у середньовіччі у Празі існував великий антисемітизм, і єврейська громада жила в страху та під загрозою. Щоб захистити єврейський квартал, Рабі Лев, мудрий кабалістичний вчений, вирішив створити голема - створіння з глини, яке оживилося за допомогою магічних заклинань.

Голем, як величезна сила, став охоронцем єврейської громади і оберігав віруючих від притискань і небезпек. Він був непереможним і міг боротися з будь-якою загрозою. Але разом з цією могутністю приходила і небезпека. Якщо голем втрачав контроль, він ставав небезпечним для всіх, навколо[21].(див. додаток Б, мал.1.3)

- Вільний час
- Ніч в готелі «A&O Prague Rhea» (2 людини у кімнаті).(див. додаток В, мал.3.1)
-

День 2: Празький Град та Кутна Гора

- Сніданок в готелі

- Відвідування Празького Граду, де гід розповість про духів та містичні історії, пов'язані зі стінами замку. Празький град, також відомий як Празький замок, є одним з найвідоміших та найвизначніших архітектурних комплексів у Чехії. Замок розташований на високому холмі в центрі міста Прага і є символом столиці.

Що стосується містичних історій, пов'язаних з Празьким замком, існує безліч легенд і переказів, які навіюють ауру таємничості навколо цього місця. Одна з найвідоміших легенд пов'язана зі звірями, які відкривали скарби замку. За легендою, у 9 столітті, під час будівництва замку, була змова проти князя Бояна, але його собака Гавран відмовилася виконувати команду і розкопала землю, де було приховано скарби замку[50].(див. додаток Б, мал.1.4)

- Поїздка до Кутної Гори - справжній музей під відкритим небом. Особливий інтерес мають численні собори, які за своєю готичною архітектурою не мають аналогів не тільки в Чехії, а й ніде у світі. Кутна Гора в Чехії справді відома своїми містичними історіями та легендами. Гід розкаже легенди про Чорну даму, про Старого Євангеліста, історію про містичні звуки з підземель та прокляття монети[31].(див. додаток Б, мал.1.5)
- Вільний час
- Ніч в готелі «Hotel Apartments Benešova 6» (2 людини у кімнаті).(див. додаток В, мал.3.2)

День 3: Брно

- Сніданок в готелі
- Оглядова екскурсія по місту Брно, який є другим за величиною у Чехії. Під час цієї екскурсії ви відвідаєте Грозний замок Шпильберк(див. додаток Б, мал.1.6), який славиться своїми містичними оповідями та легендами про привидів, Лабіринт під землею(див. додаток Б, мал.1.7), будинок Радниця та Костел Святого Якоба.

- Моравський карст: Це найвідоміша заповідна зона карстових печер Чехії, площею 92 км², розташована в 30 км північніше Брно. Мандрівників приваблює сюди можливість побачити надзвичайно гарні печери і ущелини з прірвами, підземні річки і водоспади, скелі і ліси. На території карсту відкрито понад 1100 печер, але для відвідування доступні лише п'ять з них: Пункевні печери (див. додаток Б, мал.1.8), система печер, якими, по підземній річці, пролягає шлях до дна прірви Мацоха; Печера Бальцарка, багата на різноманітні сталактити; Катеринська печера, містить рідкісні, висотою в кілька метрів, сталагміти; Слоупсько-шошувські печери з підземними прірвами і величезними тунелями; Печера Випустек - колишній закритий військовий об'єкт [33].
- Повернення у місто Брно та ніч в готелі «Aptmánový Dům Centrum» (2 людини в кімнаті). (див. додаток В, мал.3.3)

День 4: Тельч та Храснова Ліпа

- Сніданок в готелі
- Поїздка до міста Тельч, який занесений до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Воно славиться своїм чудовим історичним центром, який зберігає середньовічну архітектуру і має унікальну стилістику.
- Відвідаємо палац Тельч, знаменитий своїми містичними оповідями та пригодами. Вважається, що у цьому палаці живуть привиди минулого. Це місце зачаровує своєю загадковістю і красою. (див. додаток Б, мал.1.9)
- Побачимо Храснову ліпу (див. додаток Б, мал.1.10), яка є відомим місцем в Чехії, яке асоціюється зі своєю містикою та легендами. Розташована біля міста Моравська Треба, ця старовинна липа відома своєю величчю та віком, яке перевищує 800 років. Ось декілька цікавих аспектів, пов'язаних з Храсною ліпою:
  - 1) Легенда про привид: Згідно з однією з легенд, Храснова ліпа приховує в собі привид у вигляді жінки. Говорять, що у вечірні години вона

може з'являтися під деревом, розповідаючи загадкові історії тим, хто готовий слухати. Вона також пов'язана з пророцтвами та передбаченнями, надаючи містичну ауру цьому місцю.

- 2) Сакральний символізм: Храснова ліпа також має велике сакральне значення. Її довговічність та краса асоціюються з життям, ростом та мудрістю. Вона вважається символом сили, природи та вічності. Багато людей відвідують Храснову ліпу, щоб знайти спокій та духовну наснагу.
- 3) Місце зустрічей та обрядів: Через свою унікальну енергетику та атмосферу, Храснова ліпа стала популярним місцем для проведення обрядів, церемоній та релігійних зустрічей. Багато людей відвідують це місце, щоб знайти духовне з'єднання та провести медитацію.

- Пікнік на природі
- Нічна поїздка в Карлштейн

День 5: Карлштейн та Кромержиж

- Карлштейн (див. додаток Б, мал.2.1) – це знаменитий замок, що має свою містичну історію, яку часто сповідають серед місцевих жителів та відвідувачів. Одна з найвідоміших містичних легенд пов'язана з власником замку, королем Карлом IV. За легендою, він мав контакт з дияволом та уклав з ним угоду, згідно з якою Карл мав отримати будівництво замку, але в обмін диявол мав отримати душу першого жителя замку. У кінці будівництва замку Карл спеціально запрошує на урочистий обід всіх робітників та їх сім'ї. Це спричинило злість диявола, оскільки він не зміг отримати душу, тож він вирішив утекти, пролетівши через стіну замку і залишивши в ній глибокий відбиток копит[23].
- Відвідаємо Кромержиж – місто, яке відоме своїм архітектурним шедевром - Лицарським залом з 40 фресками. Це місце пов'язане з легендарним Темним паном, який, за повір'ями, відвідує замок під час повного місяця[58]. (див. додаток Б, мал.2.2)

- Вільний час
- Ніч в готелі «Penzion Maly Val» (2 людини в номері)(див. додаток В, мал.3.4)

День 6: Оломоуцький замок та Костель Святого Міхаеля

- Оломоуцький замок(див. додаток Б, мал.2.3), так само як і багато інших старовинних замків, оточений численними містичними легендами та історіями. Він надає атмосферу таємниці та стає об'єктом інтересу для любителів містики та темного туризму. Ось кілька містичних аспектів, пов'язаних з Оломоуцьким замком:

- 1) Привиди: Замок відомий своїми привидами і духами, які, за легендою, блукають його коридорами та кімнатами. Є звістки про з'явлення духів попередніх власників або жителів замку. Деякі повідомлення свідчать про видіння та незвичайні звуки, які сприймаються на його території.
- 2) Таємниці крипт: Оломоуцький замок має підземні крипти, які можуть бути пов'язані з різними містичними оповідями. Крипти, відомі своєю темрявою та загадковістю, можуть створювати враження місця, де трапляються незвичайні речі.
- 3) Легенди про скарби: Як і багато інших замків, Оломоуцький замок пов'язаний з легендами про сховані скарби. Згідно з деякими версіями, у замку можуть бути приховані скарби чи секретні підземелля зі скарбами минулих володарів.

- Костел Святого Міхаеля в Оломоуці вважається одним з місць, пов'язаних з містикою та надприродними явищами. Легенда, що колишні душі самогубців перебувають на даху цього костелу, створює атмосферу таємничості навколо цього місця.(див. додаток Б, мал.2.4)

Згідно зі слухами та народними оповідями, на даху Костелу Святого Міхаеля можна помітити тіні та чути незвичайні звуки. Деякі відвідувачі стверджують, що бачили тіні рухомих фігур або почули віддалені стогони, коли перебували біля костелу. Інші повідомляють про відчуття холоду або загадкові енергетичні поля.

- Власний час
- Нічна поїздка до Карлових Вар

День 7: Карлові Вари

- Карлові Варіє відомими своїми термальними джерелами та цілющою водою. Місто розташоване в західній частині Чехії і вважається одним з найпопулярніших курортів у Європі. (див. додаток Б, мал.2.5)

Карлові Вари, з своїм багатим історичним та культурним спадком, також мають свої легенди і містику, які додають особливого шарму цьому місту. Ось кілька легенд, пов'язаних з Карловими Варами:

- 1) Легенда про засновника міста: За легендою, Карлові Вари були засновані імператором Карлом IV у 14 столітті. Легенда стверджує, що під час полювання його шпилька з рицарського шолома злетіла і впала в річку. Це було розцінено як знак імператором для заснування міста, де відтоді відкрилися лікувальні джерела.
  - 2) Легенда про Три Креста: У середині річки Тепла, що протікає через Карлові Вари, можна побачити "Три Крести" - три кам'яні хрести, встановлені на місці, де згубилися три молоді дівчини. Легенда каже, що дівчата загинули через закоханість у одного чоловіка, який не міг обрати одну з них. Згідно з легендою, вода навколо "Трьох Крестів" має особливі сили, пов'язані з любов'ю та розлукою.
  - 3) Легенда про Карлові Вари під покровом ночі: За легендою, під час ночі, освітлення міста Карлових Варів дозволено тільки природним джерелам. Це пов'язано зі сумнівними обставинами, коли великий палац в місті вигорів через пожежу, яка почалася з вогню, який люди встановили для своїх потреб. З тих пір в місті обмежили використання штучного освітлення вночі, щоб вшанувати пам'ять про цю подію.
- Велосипедна прогулянка маршрутами, які пролягають через природні ландшафти та мальовничі місцевості. Це відмінний спосіб насолодитися природою та активно провести час[28].

- Ніч у готелі «Sport Hotel Gejzirpark» (2 людини в номері)(див. додаток В, мал.3.5)

День 8: Повернення до Праги

- Вільний час для відвідування інших цікавих місць у Празі, таких як Староміська площа, Юдовський квартал або Вишеградський замок.
- Спільний вечір у ресторані з тематичною вечерею, де група зможе поділитися враженнями та обговорити свої містичні пригоди в Чехії.
- О 22 годині автобус Прага – Львів.

День 9:

- О 16 годині вечора група приїжджає у Львів і добирається кожен у власні міста.

3.3 SWOT-аналіз та методичні рекомендації туру «Містична Чехія»

SWOT-аналіз (аналіз сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз) може допомогти визначити потенційні переваги та виклики туру "Містична Чехія". Нижче наведені деякі ключові елементи SWOT-аналізу туру, а також методичні рекомендації для його вдосконалення:

Сильні сторони:

- Багатий історичний та культурний спадок Чехії, що створює потенціал для містичного туризму.
- Наявність визначних місць і пам'яток з містичними легендами та історіями.
- Розвинена туристична інфраструктура та досвід у галузі туризму.
- Можливість поєднати містичні враження з іншими атракціями та активностями, що пропонуються в Чехії.

Слабкі сторони:

- Обмежений ресурсний потенціал в деяких місцях, що може призвести до перевантаження туристами та зниження якості обслуговування.

- Обмежені можливості для розширення маршрутів та включення нових місць з містичною тематикою.
- Можливі проблеми зі збереженням та охороною деяких історичних об'єктів та пам'яток.

Можливості:

- Зростання популярності містичного туризму та попиту на незвичайні, унікальні та незабутні туристичні досвіди.
- Посилення маркетингових зусиль для привернення міжнародних туристів, які цікавляться містичною тематикою.
- Розвиток тематичних заходів, фестивалів та спеціалізованих екскурсій, що залучають більше туристів.

Загрози:

- Збільшення конкуренції в галузі містичного туризму з іншими країнами та регіонами.
- Ризик стереотипів та негативних уявлень про містичний туризм, які можуть вплинути на його репутацію та привабливість.

Методичні рекомендації для вдосконалення туру "Містична Чехія":

1. Розширення маршруту: Розгляньте можливість включення нових місць з містичною атмосферою, щоб розширити варіативність туру та привернути більше туристів. Дослідіть менш відомі локації або використайте історичні джерела, щоб знайти цікаві історії та легенди, пов'язані з регіоном.
2. Розробка тематичних активностей: Плануйте додаткові активності, які підкреслюють містичну атмосферу туру. Це можуть бути нічні екскурсії, театралізовані представлення, пошук загадок або майстер-класи з містичних традицій.
3. Збереження культурної спадщини: Приділіть увагу збереженню та охороні історичних об'єктів та пам'яток, що входять до маршруту. Працюйте разом з місцевими органами влади та збереженням

культурної спадщини, щоб забезпечити їх належний стан та доступність для відвідувачів.

4. Розвиток маркетингових стратегій: Рекламуйте тур "Містична Чехія" серед відповідної цільової аудиторії, яка проявляє інтерес до містичної тематики. Використовуйте соціальні медіа, туристичні портали та співпрацюйте з туристичними агентствами для просування туру "Містична Чехія".
5. Підвищення якості обслуговування: Забезпечте найвищий рівень обслуговування для учасників туру. Навчіть персонал, який працює з туристами, про історичні та містичні аспекти місць відвідування. Забезпечте комфортні умови проживання та зручний транспорт, а також високоякісні екскурсійні послуги.
6. Партнерство з місцевими спільнотами: Встановіть співпрацю з місцевими жителями та спільнотами, які мають знання про містичну спадщину Чехії. Розгляньте можливість залучення місцевих гідів або експертів, які зможуть розповісти цікаві історії та забезпечити більш особистий та глибокий досвід для туристів.
7. Екологічна стійкість: Приділіть увагу екологічним аспектам туру. Підтримуйте чистоту і збереження природних ландшафтів та культурних ресурсів. Сприяйте свідомому використанню ресурсів, мінімізації відходів та впливу на довкілля.
8. Постійний моніторинг та вдосконалення: Проводьте оцінку задоволеності туристів, збирайте відгуки та враховуйте їх у плануванні майбутніх турів. Вдосконалюйте тур, відповідаючи змінюючимся потребам і очікуванням туристів.

Отже, враховуючи SWOT-аналіз та методичні рекомендації, можна розробити й впровадити успішний тур "Містична Чехія", який буде надавати незабутні враження та задовольняти потреби туристів.

Висновки до РОЗДІЛУ 3

Містична Чехія - це тематичний тур, спрямований на задоволення інтересів українських туристів, які цікавляться містичними та таємничими аспектами чеської культури та історії. Цей тур може бути обґрунтований з декількох причин:

- Чехія має багату історію, повну легенд і містичних подій. Відвідування таких місць, як Прага, Кутна Гора, Карлштейнський замок та інші, може дозволити українським туристам познайомитися зі знаковими історичними пам'ятками, пов'язаними з містикою.
- Такий тур сприяє культурному обміну між Україною та Чехією. Українські туристи матимуть можливість вивчати традиції, вірування та міфи чеського народу, що збагатить їх культурний досвід та розширить світогляд.
- Такий тур надасть українським туристам можливість досліджувати і вивчати місцеві легенди, міфи та таємниці. Вони зможуть побачити місця, пов'язані з алхімією, магією, вампірами та іншими містичними аспектами чеської культури.

Реалізація туру "Містична Чехія" для українських туристів може бути здійснена за допомогою наступних практичних кроків:

1) Маршрут: Розробити детальний маршрут, який охоплює найцікавіші місця Чехії, пов'язані з містикою. Це можуть бути відомі замки, старовинні міста, святині та інші місця інтересу.

2) Екскурсії: Організувати професійні екскурсії з кваліфікованими гідями, які знайомі з містичною спадщиною Чехії. Гіди повинні мати глибокі знання про історію, легенди та міфи, пов'язані з кожним відвідуваним місцем.

3) Програма: Розробити цікаву та насичену програму, яка включатиме в себе відвідування пам'яток, музеїв, проведення майстер-класів, вечірніх екскурсій та інших активностей, що створюють містичну атмосферу.

4) Готелі та транспорт: Забезпечити комфортне проживання в готелях у відповідних регіонах та організувати зручний транспорт між місцями.

SWOT-аналіз туру показав його сильні сторони, такі як унікальна тематика, цікаві місця для відвідування, популярність містичних турів серед туристів. Однак, були виявлені слабкі сторони, такі як конкуренція на туристичному ринку, необхідність високої організації та координації подій, а також вартість туру для туристів.

Методичні рекомендації включають в себе необхідність ретельного планування та реклами туру, встановлення партнерських зв'язків з місцевими організаціями та благодійними фондами, а також постійне вдосконалення якості послуг.

Загалом, благодійний пізнавальний тур "Містична Чехія" має потенціал привабити українських туристів, надати їм унікальний культурно-пізнавальний досвід та сприяти благодійності та соціальній відповідальності. Пропоновані рекомендації допоможуть в успішній реалізації туру і створенні позитивного впливу на туристичну галузь та місцеві громади.

ВИСНОВКИ

«Темний» туризм почав набувати популярності у другій половині 20-го століття, але його зростання і підвищений інтерес спостерігалися особливо в останні десятиліття. Перші прояви «темного» туризму можна віднести до відвідування пам'яток Голокосту, таких як концентраційні табори та інші місця злочинів нацистського режиму, які стали доступними для туристів після Другої світової війни.

Виділяють такі види «темного» туризму:

- Військовий туризм;
- Геноцидний туризм;
- Туризм пам'яті;
- Туризм природних катастроф;
- Туризм злочинності.

Особливості «темного» туризму полягають у поєднанні інтересу до історії, культури та архітектури з відвідуванням місць, пов'язаних з негативними подіями. Туристи можуть бути приваблені емоційним аспектом, пошуком знань, бажанням вшанувати жертв або просто задоволенням своєї цікавості.

«Темний» туризм використовує різні ресурси, щоб надати туристам можливість досліджувати і відвідувати місця з «темною» історією, такі як: пам'ятники та музеї, бойові поля та місця битв, місця природних катастроф, місця злочинів і нещасть.

У світі існує багато країн, які привертають увагу туристів своїми об'єктами «темного» туризму. Наприклад, Польща - концентраційні табори Освенцим[42] та Майданек, Шиндлерівська фабрика та інші музеї, присвячені цим подіям. У США є багато об'єктів «темного» туризму, включаючи бостонський "Чайний підвал", Алькатрас, Пам'ятник жертвам терористичних атак 11 вересня 2001 року, меморіал Голокосту у Вашингтоні та багато інших.

Україна також має кілька місць темного туризму, які привертають увагу відвідувачів через свою історію і специфіку. Наприклад, Чорнобильська зона відчуження, Бабин Яр та Острів Хортиця

Туризм може бути використаний як інструмент для підтримки благодійних цілей та пожертвувань. Благодійний пізнавальний тур "Містична Чехія" спрямований на поєднання пізнавального досвіду зі збором коштів на благодійні потреби.

Цей тур пропонує українським туристам можливість відвідати Чехію, відкрити для себе місця з багатою історією та містичними легендами. Туристи зможуть оглянути культурні та історичні пам'ятки, відвідати знамениті казкові замки, а також дізнатися цікаві факти про місцеві міфи та легенди.

Головною метою туру є залучення коштів на допомогу України у війні з Росією та для тих людей, які постраждали в ній. Разом з цим група туристів отримає велику кількість інформації на містичну тематику у Чехії, що поліпшить розвиток «темного» туризму серед українського населення.

Практичне реалізування благодійного пізнавального туру "Містична Чехія" включає кілька етапів:

1. Планування туру
2. Партнерство з благодійними організаціями
3. Маркетинг та просування
4. Організація туру
5. Збір пожертвувань

SWOT-аналіз може допомогти визначити потенційні переваги та недоліки туру "Містична Чехія" з метою покращення його результативності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Інтернет-ресурси (електронні документи, бази даних, сайти)

1. «Темний» туризм як новий вид туризму. Все о туризме: туристическая библиотека. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/moskalenko.htm (дата звернення: 11.05.2023).
2. «Темний» туризм як один з перспективних видів туризму. Все о туризмі: туристична бібліотека. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/ivanov7.htm (дата звернення: 15.04.2023).
3. «Темний» туризм. Чому люди їдуть у похмурі й небезпечні місця - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-51206591> (дата звернення: 12.04.2023).
4. «Темний» туризм. Що це таке? URL: <https://vorobus.com/2023/02/shcho-take-temnyu-turyzm.html> (дата звернення: 11.05.2023).
5. 15 міст Європи, відвідати які вам ніколи не приходило в голову. HOTELS24.UA. URL: <https://hotels24.ua/news/15-mist-evropi-vidvidati-yaki-vam-nikoli-ne-prihodilo-v-golovu-11232185.html> (дата звернення: 18.05.2023).
6. 5 важливих музеїв, присвячених темам війни та пам'яті URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/5-vazhlyvih-muzejiv-prisvyachenih-viyni-ta-pam-yati-48643.html> (дата звернення: 19.05.2023).
7. Abashiri Prison Museum. japan-guide.com - Japan Travel and Living Guide. URL: <https://www.japan-guide.com/e/e6867.html> (дата звернення: 19.05.2023).
8. Dark destinations. URL: <http://www.dark-tourism.com/index.php/destinations>. (дата звернення: 17.04.2023).
9. Holocaust Memorial Center (Budapest) - Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Holocaust_Memorial_Center_\(Budapest\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Holocaust_Memorial_Center_(Budapest)) (дата звернення: 17.05.2023).

10. Makuhari Messe - Wikipedia. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Makuhari_Messe (дата звернення: 11.04.2023).
11. Yasukuni Jinja. URL: <https://www.yasukuni.or.jp/english/> (дата звернення: 17.05.2023).
12. Бабин Яр. Історії тих, хто вижив. Новини України і світу сьогодні • Головні і останні новини дня на ТСН. URL: http://tsn.ua/special-projects/babi_yar/ (дата звернення: 15.05.2023).
13. Бран - замок Дракули | Andy Travel Club. Подорожі на краю світу. Andy Travel Club. Подорожі на краю світу. URL: <https://andy-travel.com.ua/bran-zamok-drakuli> (дата звернення: 16.05.2023).
14. В'язниця Алькатрас та історія знаменитого острова (11 фото) - ВСВІТІ. ВСВІТІ. URL: <https://vsviti.com.ua/makepeople/16496> (дата звернення: 12.05.2023).
15. Великий каньйон – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Великий_каньйон (дата звернення: 01.05.2023).
16. Відновлення Європи після Другої світової війни: Дюнкерк. подробности. URL: <https://podrobnosti.ua/2462890-vdnovlennja-vropi-pslja-drugo-svtovo-vjni-djunker.html> (дата звернення: 18.04.2023).
17. «Відродження міста для багатьох стало несподіванкою»: Як Хіросіма оговтувалася від ядерного бомбардування – Bird In Flight. Bird In Flight. URL: <https://birdinflight.com/architectura-uk/20220811-hiroshima.html> (дата звернення: 07.04.2023).
18. Геноцид у Камбоджі – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Геноцид_у_Камбоджі (дата звернення: 14.05.2023).
19. Голгофа – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Голгофа> (дата звернення: 08.04.2023).
20. Голокост у Польщі – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Голокост_у_Польщі (дата звернення: 05.05.2023).

21. Єврейський квартал (Прага) - ТурПравда. Відгуки туристів про готелі. Рейтинг готелів світу – ТурПравда. URL: https://www.turpravda.ua/places/cz/praga/Evrejskij_kvartal-s4174/ (дата звернення: 05.04.2023).
22. Завіса Холодної війни. 33 роки тому впала Берлінська стіна – 10 фактів про один з найвідоміших символів в історії людства. Новини України та Світу. Головні і останні новини - NV. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/berlinska-stina-10-cikavih-faktiv-novini-svitu-50052075.html> (дата звернення: 09.05.2023).
23. Замок Карлштейн, Прага відгуки, адреса, як доїхати. MyTravel. URL: <https://uk.yonik.me/karlstejn-castle> (дата звернення: 15.05.2023).
24. Звідки взявся Стоунхендж? Вчені знайшли, куди ведуть сліди - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-56042086> (дата звернення: 06.05.2023).
25. Зона відчуження, якою ви її не бачили. Новини України і світу сьогодні. Головні і останні новини дня на ТСН. URL: <http://tsn.ua/special-projects/chernobylzone/> (дата звернення: 18.05.2023).
26. Історико-культурні туристичні ресурси. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/16400221/turizm/istoriko-kulturni_turistichni_resursi (дата звернення: 06.04.2023).
27. Кам'янець-Подільська фортеця. KARPATY.LOVE – Відпочинок в Карпатах | Інформаційно-туристичний сайт. URL: <https://karpaty.love/places-objects/zamky-ta-fortetsi-zahidnoi-ukrainy/56-kamjanets-podilska-fortetsja.html> (дата звернення: 17.05.2023).
28. Карловы Вары | Чехия | Туры в Чехию, лечебные туры в Чехию | Туроператор Альянс - alliance.ua. Альянс - Ведущий туроператор в Киеве и Украине по Европе, Экзотике, Турции и странам Ближнего Востока. URL: <https://www.alliance.ua/countries/chehiya/tours/karlovy-vary> (дата звернення: 12.05.2023).

29. Київська фортеця | Музей | Відкритий для відвідування!. kievfortress. URL: <https://www.kyiv-fortress.org.ua/> (дата звернення: 05.04.2023).
30. Колізей. цікаві факти, будівництво, як виглядає, опис, фото – sights.com.ua. Визначні місця світу. URL: <https://sights.com.ua/attraction/kolizej/> (дата звернення: 15.05.2023).
31. Костюк Б. Кутна-Гора: маленьке місто великого туризму. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2139514.html> (дата звернення: 19.05.2023).
32. Кудрик Н. Катакомби смерті у Монастирі капуцинів. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1790030.html> (дата звернення: 12.04.2023).
33. Мандрівник – Моравія. Моравский карст. Мандрівник – Самостійний туризм та подорожі. Путівник для подорожей. Маршрути подорожей. Пам'ятки та цікаві місця. Автомобільні новини. URL: <http://samsobi.com.ua/index.php/czech/moravia-silesia/393-moravskii-kras> (дата звернення: 14.05.2023).
34. Меморіал 11-го вересня – Visit New York City. Visit New York City. URL: <http://visitnyc.com.ua/pro-new-york/memorial-11-go-veresnya/> (дата звернення: 12.05.2023).
35. Меморіальний комплекс пам'яті жертв Чорнобиля (Київ) – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Меморіальний_комплекс_пам'яті_жертв_Чорнобиля_\(Київ\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Меморіальний_комплекс_пам'яті_жертв_Чорнобиля_(Київ)) (дата звернення: 19.05.2023).
36. Музей Аушвіц-Біркенау, Освенцим. Готелі поруч, фото, відео, як добратися - Безвізко.ua. Безвізко.ua. URL: <https://bezviz.co.ua/sights/muzej-aushvits-birkenau/> (дата звернення: 11.04.2023).
37. Музей Берлінського муру (Берлін) - ТурПравда. Відгуки туристів про готелі. Рейтинг готелів світу – ТурПравда. URL: https://www.turpravda.ua/places/de/berlin/Muzej_Berlinskoj_steny-s8627/ (дата звернення: 12.05.2023).

38. Музей Голокосту – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Музей_Голокосту (дата звернення: 16.05.2023).
39. Музей історії "Титаніка". Інформаційне агентство Українські Національні Новини (УНН). Всі онлайн новини дня в Україні за сьогодні - найсвіжіші, останні, головні. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/674205-muzej-istoriyi-titanika-vidkriyut-do-richnitsi-yogo-vidpravlennya-u-ediniy-kruyiz> (дата звернення: 10.05.2023).
40. Музей смерті URL: <http://travelpost.in.ua/helpful-information/?att=62774> (дата звернення: 19.05.2023).
41. Музей-меморіал жертв окупаційних режимів URL: <https://lviv-online.com/ua/places/museum/natsionalnyj-muzej-memorial-zhertv-okupatsijnyh-rezhymiv-tyurma-na-lontskoho/> (дата звернення: 19.05.2023).
42. Мунд Г. Концтабір "Аушвіц". Шокуюча історія – DW – 25.01.2020. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/концтабір-аушвіц-шокуюча-історія/a-52143267> (дата звернення: 08.04.2023).
43. Найгірші в'язниці в світі - Скарбничка. Скарбничка. URL: <https://student.kh.ua/najgirshi-v-yaznitsi-v-sviti/> (дата звернення: 16.05.2023).
44. Національний музей історії України у Другій світовій війні. Національний музей історії України у Другій світовій війні. URL: https://warmuseum.kyiv.ua/_ua/visitors/time/ (дата звернення: 15.04.2023).
45. Національний парк йосеміті в каліфорнії, США. TourKazka. URL: <https://tourkazka.com/natsionalnyu-park-yosemite/> (дата звернення: 18.04.2023).
46. Палац Шенбрунн цікаві факти, будівництво, як виглядає, фото – sights.com.ua. Визначні місця світу. URL: <https://sights.com.ua/attraction/palats-shenbrunn-u-vidni/> (дата звернення: 13.04.2023).
47. Площа Згоди (Париж) в Париж. Advisor.Travel. URL: <https://uk.advisor.travel/poi/Ploshcha-Zgodi-Parizh-5879> (дата звернення: 17.05.2023).

48. Покинуті Катакомби, Одеса. #FINDWAY - Всі туристичні місця України. URL: <https://find-way.com.ua/oblast/odeska/odesa/katakomby-odesy> (дата звернення: 05.05.2023).
49. Помпеї – поїздка в місто, яке поховане заживо. Аккорд-тур Львів - Україна, відпустка, відпочинок, подорож, море, фото відгук 2023. URL: https://www.accordtour.com/vsi_avtobusni_tury/italiia/pompey (дата звернення: 07.05.2023).
50. Празький Град, Прага. Готелі поруч, фото, відео, як добратися - Безвізко.ua. Безвізко.ua. URL: <https://bezviz.co.ua/sights/prazkyj-hrad/> (дата звернення: 08.04.2023).
51. Празький Карлів міст: історія, цікаві факти і легенди, як дістатися - Навколо Світу. Навколо Світу. URL: <https://vokrugsveta.ua/uk/mesta/prazhskij-karlov-most-istoriya-interesnye-fakty-i-legendy-kak-dobratsya-10-12-2021> (дата звернення: 19.04.2023).
52. Празькі куранти - визначна пам'ятка чеської столиці | ВІКНА. Новини Калуша та Прикарпаття. Вікна. URL: <https://vikna.if.ua/cikavo/96627/view> (дата звернення: 11.04.2023).
53. Природні ресурси, їх класифікація та економічна оцінка - Бібліотека BukLib.net. Головна - Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/23847/> (дата звернення: 14.04.2023).
54. Стендфордський музей | Перша електронна газета. Перша електронна газета. URL: <https://persha.kr.ua/news/life/87236-stendfordskyj-universytet-ochuma-kropuvnuchanyna/> (дата звернення: 10.04.2023).
55. Тадж-Махал як символ індійської архітектури. Реферат. Освіта.UA. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/arhitektura/22492/> (дата звернення: 14.05.2023).
56. Туризм – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Туризм> (дата звернення: 10.04.2023).
57. Тюрма на Лонцького | Національний музей-меморіал жертв окупаційних режимів. Тюрма на Лонцького | Національний музей-меморіал

жертв окупаційних режимів. URL: <http://www.lonckofo.lviv.ua/> (дата звернення: 16.04.2023).

58. Учасники проектів Вікімедіа. Кромержиж – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Кромержиж> (дата звернення: 15.04.2023).

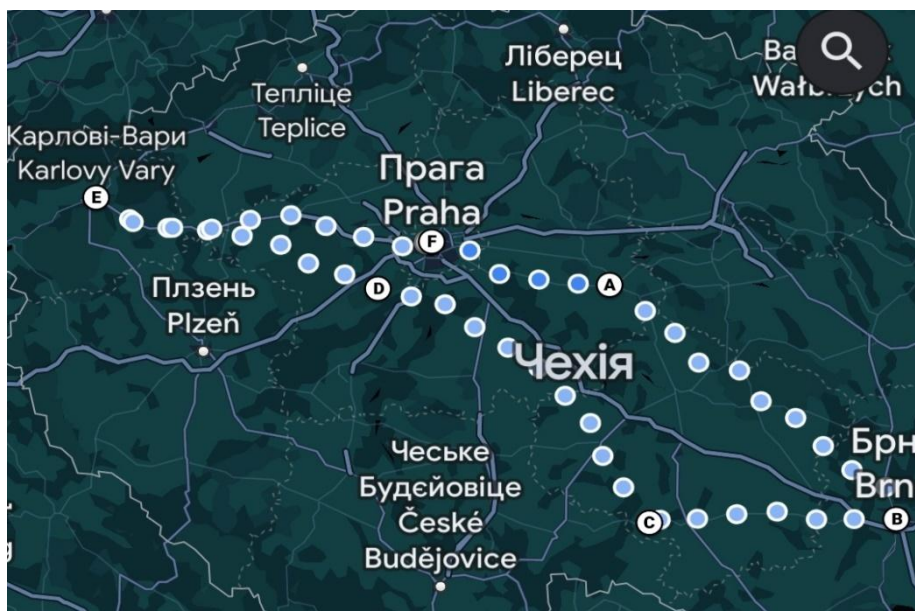
59. Функції туризму, умов та факторів його розвитку. Навчально-інформаційний портал НУБіП України. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=385217> (дата звернення: 16.05.2023).

60. Ханой Хілтон – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ханой_Хілтон (дата звернення: 03.04.2023).

61. Шахта імені О. О. Скочинського – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Шахта_імені_О._О._Скочинського (дата звернення: 15..2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

Маршрут туру «Містична Чехія» (підрозділ 3.2)

Мал.1.1 «Празький годинник»

Мал.1.2 «Карлів міст»

Мал.1.3 «Єврейський
квартал»

Мал.1.4 «Празкий Град»

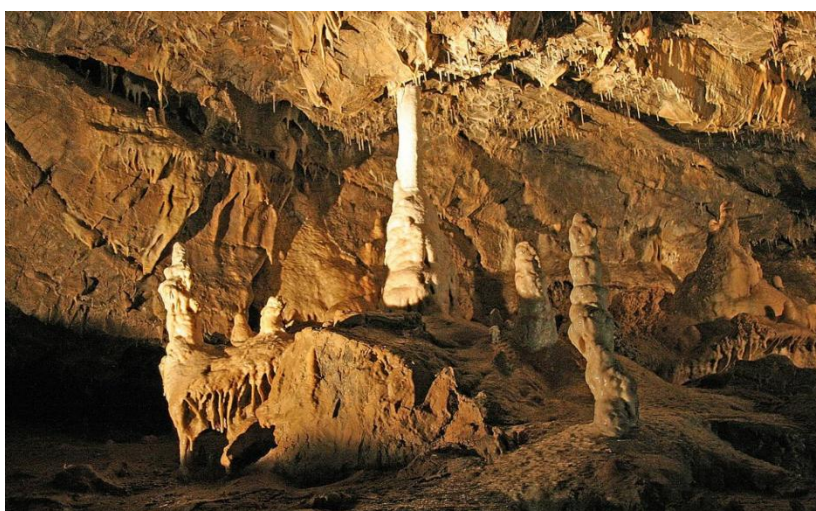
Мал.1.5 м. Кутна Гора

Мал.1.6 «Замок Шпильберк»

Мал.1.7 «Лабіринт під землею»

Мал.1.8 «Пункевна печера» Моравський карст

Мал.1.9 м. Тельч

Мал.1.10 «Храснова
Ліпа»

Мал.2.1 «Замок
Карлштейн»

Мал.2.2 м. Кромержиж

Мал.2.3 «Замок
Оломоуцького краю»

Мал.2.4 «Костел Святого
Міхаеля» в Оломоуці

Мал.2.5 «Карлові Вари»

Додаток В

Мал.3.1 Готель«А&О
Prague Rhea» у Празі

Мал. 3.2 Готель «Hotel
Apartments Benešova 6» у
м. Кутна Гора

Мал.3.3 Готель
«Артмáновý Дům
Centrum» у м. Брно

Мал.3.4 Готель «Penzion Malý Val» у м.
Кромержиж

Мал.3.5 Готель «Sport
Hotel Gejzírpark» у м.
Карлові Вари